

Eiropas vietējo kopienu pilsoniskās sabiedrības (*grassroots*) sadarbības tīkla

REKOMENDĀCIJAS

ES atbalsta pasākumu virzīšanai un monitoringam izglītības un sociālās iekļaušanas jomās

Eiropas ietvaros izglītības jomā pastāvošā nevienlīdzība norāda, ka nepieciešama labāk fokusēta un efektīvāka ES politika

Kā apliecina Eiropas Komisijas nesen publiskotais ziņojums, „izglītošanās iespējas un ieguvumi no izglītības Eiropas Savienībā ne tuvu nav vienlīdzīgi sadalīti. Pastāv ievērojamas atšķirības izglītības iespēju pieejamībā un izglītības sasniegumos gan starp ES dalībvalstīm, gan katras valsts iekšienē. Izglītības pieejamība, panākumi skolā, kā arī izredzes iegūt augstāko izglītību un turpināt mācības joprojām ir sociāli un teritoriāli nevienlīdzīgas. Miljoniem cilvēku šādu iespēju nav (...) kas nozīmē ES milzīgu esošā potenciāla zaudējumu”¹. Šie Eiropas ietvaros pastāvošās nevienlīdzības apliecinājumi aicina uz rīcību, kuras rezultāta tiktu uzlabota izglītībai un sociālajai iekļaušanai domāto ES fondu virzīšana un efektīva izmantošana.

Kāpēc Vadlīnijas ir svarīgas?

Eiropas Sociālais fonds (ESF) ir ārkārtīgi nozīmīga iespēja, lai samazinātu esošo nevienlīdzību un sociālo noslāņošanos izglītības jomā. Taču sociālās iekļaušanas politikas mērķu panākumi vai neveiksmes esošo fondu izmantošanā lielā mērā atkarīgi no mehānismiem un noteikumiem, kas nosaka to pieejamību un izmantošanu.

Šajā pakalpojumu sniegšanas tirgū Eiropas Komisija nosaka vispārējo mērķu kopumu, ko atbildīgās pārvaldes institūcijas **nacionālajā līmenī pārveido kompleksos noteikumos, kas veido Projektu konkursu vadlīnijas**, kā arī nosaka procedūras, kas jāievēro šo fondu izmantošanā. Šīs vadlīnijas definē pakalpojumu tirgus raksturu, nosakot, kāda veida pakalpojumi jāsniedz, kādām prasībām jāatbilst, lai varētu pretendēt uz fonda līdzekļiem, kādi ir kritēriji un sasniegumu indikatori un kādas administratīvās procedūras jāievēro. Šie regulējošie noteikumi būtiski ietekmē to, cik efektīvi un iedarbīgi šie fondi sasniedz tos bērnus un kopienas, kuriem atbalsts nepieciešams visvairāk, un cik lielā mērā viņu dzīve tiek uzlabota. **Neskaidri izteikti regulējošie pasākumi, kas ietverti vadlīnijās, ievērojami samazina potenciālos ieguvumus no ES strukturālajiem instrumentiem, kas vērsti uz sociālās politikas mērķu sasniegšanu**². Pakalpojumu līgumi parasti koncentrējas lielajās pilsētās un to apkaimē, kur ir augsta administrēšanas kapacitāte, nevis kopienās, kur šie pakalpojumi ir visvairāk nepieciešami. Rezultāta vērojama tendence, ka ESF fondu ieviesēji koncentrējas pāris



¹ Jan Trzuszczynski, Director-General, European Commission's Directorate-General for Education and Culture in the "MIND THE GAP - EDUCATION INEQUALITY ACROSS EU REGIONS"- An independent report authored for the European Commission by the NESSE network of experts.

² Plašāka informācija atrodama *Odds Against the Odds. The education selectivity effects of the European Social Fund (to be published in February 2014)*, kas ir daļa no plašāka starptautiska pētījuma, kas izvērtē plaisu starp sociālās politikas mērķiem, ko nosaka daudzpakāpju pārvaldības regulējošās instances, un ieguvumu struktūru, kas parādās praksē, parādot arī plašo ietekmi uz valdības spēju kontrolēt taisnīgu pakalpojumu sadali kopienas līmenī. Projektu finansēja Atvērtās sabiedrības fondu Izglītības atbalsta programma (Education Support Programme of the Open Society Foundations). Turpmākai informācijai un par publikācijas iegūšanu sazinieties ar Daniel Pop: Daniel.Pop@opensocietyfoundations.org

lielpilsētu areālā, kas atrodas tālu no kopienām, kuras cenšas sasniegt ESF līdzekļi. Tālākā reakcija ir tāda, ka vietējās kopienas organizāciju ierobežotā spēja sekmīgi sacensties par ESF līdzekļu iegūšanu mazina šo organizāciju spēju palīdzēt savās kopienās un bieži vien padara tās par nenozīmīgiem partneriem projektos, kurus sekmīgi iegūst tālu esošās ar spēcīgu administratīvo kapacitāti apveltītās organizācijas.

Kāpēc svarīgi, lai ESF fondu ieviešanā piedalās vietējās kopienas (*grassroots*) pilsoniskā sabiedrība?



Pirmkārt, kopienas līmeņa organizācijas atrodas vislabākajā vietā, lai sasniegtu un pārstāvētu vismazāk aizsargātākās sabiedrības grupas, tās, kuras ir grūti sasniegt, kas pakļautas vislielākajiem atstumtības un sociālās izslēgšanas draudiem. Otrkārt, šo organizāciju rīcībā ir nepārvērtējamas zināšanas par dažādu sociālās iekļaušanas politiku ieviešanas realitāti viņu kopienās. Treškārt, tās var paļauties uz kopienas atbalstu, attīstot specializētas veseluma pieejā balstītas stratēģijas, kas vērstas uz iekļaušanas veicināšanu kopienas līmenī. Tas nozīmē, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai jaunajā ESF programmas periodā tiek ņemta vērā un akcentēta vietējās kopienas organizāciju īpašā loma pilsoniskajā sabiedrībā.

Vietējās kopienas pilsoniskās sabiedrības rekomendācijas

Eiropas vietējo kopienu organizāciju tīkls³, pārliecināti pievienojoties ES mērķim veidot iekļaujošāku Eiropu, lai sasniegtu precīzāk fokusētas un efektīvāku sociālās iekļaušanas politiku, **rekomendē ES pievērst īpašu uzmanību tam, kā vadlīnijās tiek formulēti projektu konkursi, kā arī pastiprināt monitoringu piešķirto projektu efektivitātes ciklam dalībvalstu līmenī.** Praksē jāpielieto pastiprinātas konsultācijas un ieviešanas metodoloģija ar vietējās kopienas pilsonisko sabiedrību (piem., monitoringa ziņojumu, tiešu ES-NVO konsultāciju formā), lai sniegtu ieguldījumu šādās jomās:

1. Labāk fokusētas un uz kopienu vērstas darbības:

1. Vadlīnijās ietvertā pārāk vispārīgā definīcija, kas nosaka pakļautību sociālās atstumtības riskam izglītībā, rada situāciju, ka atbalsta pasākumu saņemšanai atbilst liela iedzīvotāju daļa (piem., visas sievietes, visi lauku teritorijās dzīvojošie utt.). Saliekot šo faktu kopā ar ierobežotiem finanšu līdzekļiem, rodas problēmas ar programmu fokusēšanu un optimālu ieguldījumu un darbību nodrošināšanu, kā arī rodas tādu sistēmisku pieeju trūkums, kas ļautu risināt izaicinājumus, ar kuriem sastopas atstumtie un grūtībās nonākušie.

REKOMENDĀCIJA: mazaizsargātas grupas/situācijas definīcijai jābūt specifiskākai, atbilstoši vietējam kontekstam un tā jāveido uz kopīgo reģionālas attīstības plānu rezultātiem, kurus kopīgi veidojuši visu vietējo grupu (*stakeholders*) pārstāvji īpašu uzmanību veltot nepietiekami pārstāvēto mazaizsargāto grupu viedokļiem.

³ Tīkls, ko atbalsta Atvērtās sabiedrības fondu Izglītības atbalsta programma un ES programma Eiropa pilsoņiem, apvieno vairāk nekā 100 Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijas no 8 Eiropas valstīm (Albānijas, Austrijas, Itālijas, Horvātijas, Latvijas, Ungārijas, Rumānijas, Vācijas), kas vietējās kopienas līmenī strādā ar sociāli atstumtiem bērniem un viņu kopienām. Vairāk informācijas var atrast www.grassrootseurope.org

2. Stratēģisko un vietējās kopienas darbību savstarpēja saistība un saskaņošana

Eiropas Sociālo fondu (ESF) veicinātās darbības bieži vien nav saistītas ar nacionālajiem izglītības politikas veidošanas un ieviešanas procesiem. Atšķirīgā pakāpē specifisku ESF izglītības un sociālās iekļaušanas mērķu ieviešana tiek pastumta otrajā plānā, jo valdības cenšas šo finansējumu izmantot nacionālā finansējuma aizstāšanai skolu darbības un modernizēšanas nodrošināšanai.

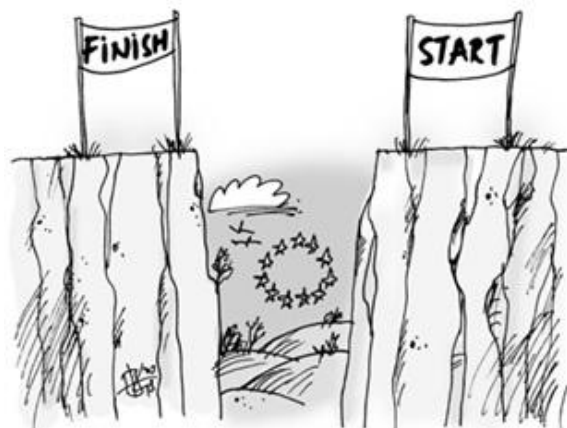
REKOMENDĀCIJA: nepieciešama pastiprināta datu vākšana un monitorings par ESF finansēto darbību integrāciju plašākos izglītības jomā notiekošos procesos.



3. Būtiskas reģionālās nevienlīdzības samazināšana

ESF fondu sadalē un sociālās integrācijas iespēju radīšanā. Visismagākajā situācijā esošie reģioni sistemātiski saņem proporcionāli vismazāko ESF fondu apjomu, salīdzinot ar galvaspilsētām un to apkārtni. Pastāv būtiska neatbilstība starp to, kur atrodas nepieciešama pēc sociālās iekļaušanas, un pakalpojumu sniedzēja atrašanās vietu.

REKOMENDĀCIJA: vairākgadu programmēšanas un grantu piešķiršanas ciklam vairāk jāņem vērā teritoriālās atšķirības, kas parādās katrā no valstīm; iespējams, to var darīt, izsludinot reģionālos projektu konkursus ar pieejamajiem budžetiem, kas ņem vērā katra reģiona sociālās un ekonomiskās atšķirības.



4. Turpmāka ES administratīvo procedūru vienkāršošana,

kas samazinātu: pārlietu formalizētās procedūras, daudzās birokrātiskās barjeras un finansējuma pārtraukšanu. Jānovērš ievērojamā kavēšanās ar pieteikumu izskatīšanu, līgumu slēgšanu un līdzekļu atgriešanu. Dažādas intensitātes plaisas specifiskos aspektos, piemēram, finansējuma izmantošana divu gadu laikā vai pieteikumu konkursa izsludināšana ar vairāku gadu atstarpi, ir traucējošas un samazina pakalpojumu sniedzēju spēju attīstīt organizācijas kompetenci, lai spētu efektīvi reaģēt uz pakalpojumu saņēmēju vajadzībām.

REKOMENDĀCIJA: izglītības un sociālās iekļaušanas jomā ir jo īpaši svarīgi aizstāt sporādiskas darbības un „projektu domāšanu” ar ilgtermiņa plānošanu un nepārtrauktību.



5. Turpmāka daudzveidīgu iesaistīto pušu (*multi-stakeholder*) sadarbības kā projektu ieviešanas metodikas akcentēšana

Sacensība, ko rada tirgus mehānisms, ietekmē pakāpi, kādā notiek starpinstitūciju un starpsektoru sadarbība publisko pakalpojumu nodrošināšanā. Pieņemot, ka projekta darbības parasti notiek pēc skolas darba dienas vai ārpus skolas, nacionālā izglītības sistēma ierobežoti saskata kā ieguvumu ar ESF līdzekļiem veiktās darbības un izstrādātās metodikas.



REKOMENDĀCIJA: Jāizmanto iekļaujoša iesaistīto pušu sadarbība kā projekta ieviešanas metodikas mehānisms, lai nodrošinātu, ka projekta darbību rezultāti tiek iestrādāti nacionālajā izglītības sistēmā. Dažās jomās tas varētu būt noderīgi ieviest skolām un vietējās kopienas organizācijām zināmus stimulus, kas mudinātu kopīgi izstrādāt un iesniegt projektu pieteikumus.

6. Nelielu finansējuma līniju izveidošana, kas sekmētu vietējās kopienas organizāciju piekļuvi ESF finansējumam.

Slieksnis iekļūšanai sociālo pakalpojumu tirgū ir izveidots pārāk augsts, radot situāciju, ka mazās vietējās kopienas organizācijas neatbilst finansējuma saņemšanas kritērijiem un līdz ar to vai nu tiek izslēgtas no attīstības iespējām vai arī spiestas strādāt lielāku, attālināti esošu grantu saņēmēju pakļautībā.

REKOMENDĀCIJA: Izveidot ESF nacionālajās programmās vietējās kopienas pilsoniskās sabiedrības finansēšanas līniju, kas vērsta uz vietējās kopienas organizāciju neliela mēroga darbību atbalstu grūti sasniedzamās mazaizsargātās kopienās.



Šī publikācija atspoguļo tikai autoru viedokli un nevar tikt uzskatīta par Eiropas Komisijas oficiālo viedokli.

Eiropas vietējo kopienu organizāciju tīklu Latvijā koordinē **Izglītības attīstības centrs (IAC)** sadarbībā ar **Sorosa fonda – Latvija iniciatīvu „Pārmaiņu iespēja skolām”**.

Vairāk informācijas: ajja.tuna@sfl.lv un

<http://www.iac.edu.lv/aktualie-projekti/eiropas-iedzivotaji-kopienu-labklajibai-2013/>